

TE MAU 'ŌFA'I PAO

Uuira'a mana'o i ni'a iā Fare Mā'ohi

Doris MARUOI – reo tahiti

Rudy TEVIVI – reo farāni

Mahana toru 15 nō fēpuare 2012

E aha te 'ōfa'i pao ?

Ei fa'ahōho'ara'a nō te tahi mau tāpa'o, te tahi mau paora'a i ni'a i te 'ōfa'i a'ore ra i ni'a i te to'a.

Te mau paora'a, e mau fa'ahōho'ara'a ta'ata (te mata, te tino) ; tō te mau 'ānimara mai te honu, te i'a, te tohorā, te manu, te mo'o, te 'ūrī...

I hea e 'itehia ai ?

I te Fenua Mā'ohi nei, tei te mau vāhi ato'a :

- i Ni'a mata'i nei (i Tahiti 'e i Mo'orea),
- i Raro mata'i (i Ra'iātea, Huahine, Pōpora, Maupiti),
- i Tuha'a pae (Tupuai, Ra'ivavae),
- ē, i te Fenua Enata iho ā rā i roto i te mau motu ato'a nō taua ta'amotu ra.

Tē vai maira te mau 'ōfa'i pao i roto i te mau fa'a tei reira te rahira'a o te mau ti'ara'a tahito : mai te mau marae rarahi, te mau paepae, te mau paepae te'ara'a, te mau tohua 'e te mau vāhi nohora'a.

I te fenua Enata, 'ua hau i te 6 000 rahira'a 'o te mau fa'ahōho'ara'a i tai'ohia i ni'a i nā motu rarahi e ono.

Ē, i roto noa i te fa'a o Hatihe'u i Nuku-hiva, 'ua tai'ohia e 2 500 rahira'a mau fa'ahōho'ara'a 'o tei paohia i ni'a i te rahira'a

e 400 mau 'ōfa'i. Ē, e mea huru rau atu te mau fa'ahōho'ara'a i tā tō Ra'iaātea, Pōpora 'e Huahine.

E aha te aura'a o tērā mau paora'a ?

E huru pāpa'ira'a i ni'a i te mau 'ōfa'i, e fa'ahōho'ara'a nō te tahi ha'api'ira'a, i roto i te orara'a o te nuna'a mā'ohi tumu.

Aita ā i roa'a i tō teie tau i te tuatāpapa 'e i te 'ite i te aura'a nō taua mau tāpa'opa'ora'a ra.

Te mea pāpū, e tumu te mau tupuna i pao ai i tō rātou mau 'ite, tā rātou mau ha'api'ira'a i roto i te 'ōfa'i (e'ere i ni'a i te one !)

E mea nāhea te mau tupuna i te paora'a i ni'a i te 'ōfa'i ?

E mea ma'iti maita'i rātou i te 'ōfa'i e pao : 'ei 'ōfa'i 'arā 'o tei 'ore i vi'ivi'i i te rima ta'ata ('aita i taraihia 'e i huihuihia). I ni'a iho i te reira huru 'ōfa'i e tāpa'opa'ohia ai te fa'ahōho'ara'a ē, paohia atu ai 'e te mau to'i 'ōfa'i pa'ari mau.

Nā hea 'ia 'atu'atu i te tahi 'ōfa'i pao ?

I te tau o te mau tupuna, 'aita te parau nō te pārorura'a i te mau fa'ahōho'ara'a i paohia i ni'a i te mau 'ōfa'i i fa'atupu i te ha'ape'ape'ara'a i te pae nō te pārorura'a.

I roto rā i te roara'a o te tau 'e te mau u'i, 'ua 'itehia i te puehu-haere-ra'a te tahi mau vāhi o te mau fa'ahōho'ara'a i paohia. Ē te reira, e mea nā roto noa i te topara'ahia 'e te ua 'e te hitira'a-tāmau-ra'a-hia 'e te mahana 'e te mata'i. Eiaha iho ā ia e parauhia te mau fa'a'inora'a ā te ta'ata !

Nō reira e mea tano 'ia 'ite te tā'ato'ara'a ē :

- **eiaha e hutihuti i te rimu e tupu ra i ni'a iho i te mau 'ōfa'i pao ;**
- **eiaha e purumuhia 'e tahi noa atu huru purumu ;**
- **eiaha roa atu e ta'ata'ahihia nā nia iho ;**

- e mea tano 'ia tā-maru-hia te mau 'ōfa'i pao i te vero.

Te 'ōfa'i pao tuiro'o 'e te 'ohie 'ia māta'ita'i atu

Te 'ōfa'i pao ia nō Tīpaeru'i 'o tē fa'ahōho'a ra e piti nā tino ta'ata 'o tei paohia 'ei ha'amana'ora'a i te tahi nā Maeha'a, 'ei faufa'a nā te u'i Mā'ohi.

'Ua pāpa'ihia tōna parau i te matahiti 1925 'e te ta'ata ra 'o Kenneth Emory nō te Bishop Museum nō te fenua Vaihi 'e tē vai maira teie 'ōfa'i pao i teie mahana i roto i te 'āua ō te Fare mana hā i Punaauia.

'Ua fa'ariro-ato'a-hia te fa'ahōho'ara'a ō teie 'ōfa'i pao 'ei taife nō te Fare Tauhiti Nui e vai maira i Tīpaeru'i.

Nō tei hina'aro i te tahi noa atu mau ha'amāramaramara'a,

Te vai nei te tahu'a natirara : www.culture-patrimoine.pf

E te niuniu : 50 71 77 (Pū nō te ta'ere 'e te faufa'a tumu)